

Ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học phát triển ngôn ngữ cho trẻ 4-5 tuổi

Nguyễn Thị Ngọc Châu*

*TS. Khoa GD Mầm non, Trường ĐH Hồng Đức

Received: 06/11/2023; Accepted: 15/11/2023; Published: 23/11/2023

Abstract: The article uses methods of investigation, observation, and in-depth interviews to survey: Teachers' awareness of the necessity and methods of language development for 4-5 year old preschool children; We find that teachers are interested in using language development methods to carry out the task of caring for and educating preschool children, but those methods are mostly traditional and traditional. The method of applying information technology is still individual. The article suggests some methods of applying information technology in language development for 4-5 year old children such as: Reading symbols; Use and install application software; Communicate by exchanging pictures; Use the game.... Help teachers have a basis when choosing appropriate language development methods for 4-5 year old children to improve educational effectiveness

Keywords: Application of information technology, language development, preschool, 4-5 year old children

1. Đặt vấn đề

Ngôn ngữ là hệ thống tín hiệu đặc biệt, là phương tiện giao tiếp quan trọng nhất góp phần tạo nên sự gắn kết giữa các thành viên trong cộng đồng, từ đó phản ánh đời sống văn hóa của dân tộc. Ở trẻ mầm non (MN), mỗi một giai đoạn phát triển ngôn ngữ của trẻ có những phương pháp giáo dục khác nhau, các phương pháp ấy đóng một vai trò quan trọng trong quá trình phát triển ngôn ngữ cũng như phát triển toàn diện các lĩnh vực ở trẻ MN. Ở các trường MN hiện nay, giáo viên (GV) đã quan tâm đến việc sử dụng các phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ, tuy nhiên các phương pháp ứng dụng công nghệ thông tin còn mang tính riêng lẻ. Vì vậy, nghiên cứu **“Ứng dụng công nghệ thông tin trong các phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ 4-5 tuổi”** được chúng tôi thực hiện.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khảo sát thực trạng tổ chức phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ 4-5

Khảo sát được thực hiện với 110 GV dạy lớp 4-5 tuổi ở trường MN Huyện Quan hóa. **Nội dung khảo sát:** Nhận thức của GV về thực hiện các phương pháp phát triển ngôn ngữ; Thực trạng việc GV tổ chức phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ 4-5 ở 02 trường MN Xuân phú, trường MN Xuân hiệu, Huyện Quan hóa, Tỉnh Thanh hóa. **Phương pháp điều tra, khảo sát:** Sử dụng phiếu (Ankets) GV MN; thảo luận nhóm, phỏng vấn sâu. Kết quả như sau:

a) Nhận thức của GV về sự cần thiết của việc

PTVT cho trẻ 4-5 tuổi: Hầu hết GV được khảo sát cho rằng rất cần thiết (92,6% đối tượng khảo sát), 7,4% cần thiết

b) Nhận thức của GV về mục tiêu phát triển ngôn ngữ cho trẻ 4 - 5 tuổi: 93.36% GV cho rằng mục tiêu phát triển ngôn ngữ là để *Cung cấp thêm VT mới cho trẻ*. Tiếp đó, các mục tiêu khác cũng được GV đánh giá cao là *Giúp trẻ nhận thức tốt hơn* (95/110, chiếm 86.36%). Mục tiêu *Giúp trẻ dễ sử dụng từ ngữ để diễn đạt suy nghĩ, ý muốn của bản thân* (73/110, chiếm 65.45%). Thực tế, hầu hết GV nhận thức được mục tiêu PTVT cho trẻ 4 - 5 tuổi, GV cho rằng PTVT là nhiệm vụ rất quan trọng để phát triển ngôn ngữ cho trẻ, thông qua đó sẽ giúp trẻ giao tiếp tốt với mọi người xung quanh, diễn đạt ý kiến của mình cho người khác hiểu.

c) **Phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ 4 - 5 tuổi:** Nhìn chung các biện pháp đều được GV sử dụng khi tổ chức hoạt động KPKH nhằm PTVT cho trẻ 4-5 tuổi. Trong đó, *Giới thiệu hoạt động cho trẻ khám phá* là biện pháp được GV sử dụng nhiều hơn cả chiếm 92.72%, còn lại lần lượt là các biện pháp như: *Tạo môi trường hoạt động phong phú, hấp dẫn kích thích trẻ phát triển ngôn ngữ* (86.36%); *Xây dựng hệ thống câu hỏi giúp trẻ phân tích nói lên ý kiến của mình, kết hợp trẻ nhắc lại từ mới*, *Cho trẻ tiếp xúc với vật thật* (82.72%); *Kể chuyện sáng tạo* (66.36%); *Sử dụng tranh* (60.9%).

2.2. Một số nhiệm vụ phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN

Trẻ giai đoạn 4-5 tuổi, nếu không chú trọng phát triển ngôn ngữ nói chung và phát triển vốn từ nói riêng thì khả năng trẻ sẽ gặp khó khăn khi bước vào các giai đoạn tiếp theo - giai đoạn phát triển ngôn ngữ mạch lạc. Bởi ở lứa tuổi này phát triển vốn từ không đơn thuần là cung cấp từ về mặt số lượng, mà cần giúp trẻ hiểu nội dung các từ, giúp trẻ biết sử dụng từ trong hoàn cảnh giao tiếp có ý nghĩa, từ đó trẻ có khả năng thể hiện từ một cách biểu cảm, đúng với những đòi hỏi của cuộc sống xung quanh trẻ. Nhiệm vụ phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN là:

a) *Phát triển khả năng phát âm, nghe và sử dụng lời nói:* Dạy trẻ phát âm đúng là dạy cho trẻ phát âm chính xác, biết phát âm đúng âm vị, biết điều chỉnh giọng nói phù hợp với ngữ cảnh giao tiếp. Dạy cho trẻ nghe là hoạt động cao hơn phát âm, vì trẻ phải tiếp nhận các âm thanh từ bên ngoài. Nghe và sử dụng lời nói là những hoạt động có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, nó được diễn ra theo trình tự nghe – hiểu – nói... [6] [7]. Nghe- hiểu: nghe và lắng nghe các âm thanh của ngôn ngữ; các loại âm thanh khác nhau; ngữ điệu thể hiện các sắc thái tình cảm cũng khác nhau, nghe các giọng nói biểu cảm khác nhau. Mỗi một độ tuổi, kinh nghiệm sống, môi trường giáo dục ảnh hưởng đến khả năng nghe và nói của mỗi trẻ. Phát triển khả năng nghe nói tốt sẽ giúp trẻ hiểu được vấn đề mà người khác đang nói, và diễn đạt được ý của mình cho người khác hiểu.

b) *Hình thành và phát triển vốn từ:* Phát triển vốn từ cho trẻ là việc tổ chức có kế hoạch, có khoa học nhằm cung cấp, làm giàu vốn từ, nâng cao khả năng hiểu nghĩa của từ, củng cố và tích cực hóa vốn từ cho trẻ; giúp trẻ vận dụng phù hợp vốn từ đó vào hoàn cảnh giao tiếp

c) *Phát triển khả năng tiền đọc - viết:* Khả năng tiền đọc viết là một quá trình phát triển qua đó trẻ trở nên biết đọc, biết viết. Đây là quá trình liên tục bắt đầu từ lúc trẻ mới sinh và phát triển cho đến khi hiểu và sử dụng được ngôn ngữ nói và viết. Đối với trẻ MN, phát triển khả năng tiền đọc viết là tạo điều kiện cho trẻ có cơ hội được hiểu ý nghĩa vai trò của việc đọc, viết. Điều này, là tiền đề cho các hoạt động nhận thức sau này của trẻ. Phát triển khả năng tiền đọc viết cho trẻ GV không phải huấn luyện đào tạo cho trẻ đọc thông viết thạo mà điều quan trọng là chúng ta tạo được sự hứng thú, niềm say mê với trẻ, trẻ biết bày tỏ nguyện vọng của mình với thế giới xung quanh. Việc hướng dẫn trẻ tập tô là một nội dung cơ bản trong chương trình cho trẻ làm quen với đọc, viết... để từ đó hình thành cho trẻ ý thức tham gia học đọc, học viết, tham thích làm quen với sách vở ngay từ khi còn ở lứa tuổi

MN.

2.3. Ứng dụng các phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN

2.3.1. *Khái niệm:* Phương pháp dạy học với tư cách là cách thức truyền thụ thông tin, có ảnh hưởng lớn đến việc hình thành nhân cách trẻ MN. Vì vậy, trong quá trình giáo dục nói chung và dạy học nói riêng, các nhà giáo dục luôn tìm kiếm, lựa chọn phương pháp cho phù hợp với mục đích và nhiệm vụ giáo dục. Ứng dụng phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ là cách thức, con đường vận dụng áp dụng các hoạt động ngôn ngữ cùng nhau giữa GV và trẻ nhằm giúp trẻ tích lũy được số lượng từ, hiểu nghĩa của từ và hình thành cách sử dụng từ trong các ngữ cảnh giao tiếp khác nhau trong thực tiễn. Trong dạy học, có nhiều cách phân loại phương pháp tùy theo quan điểm tiếp cận. Do đặc điểm nhận thức của trẻ MN, mục đích và nội dung tri thức về thế giới tự nhiên mà phần lớn các nhà giáo dục học thống nhất phân chia thành 03 nhóm phương pháp: trực quan (quan sát, sử dụng tài liệu trực quan), dùng lời (đàm thoại; kể chuyện, đọc truyện), thực hành (trò chơi, thí nghiệm, lao động, trải nghiệm...).

2.3.2. Ứng dụng công nghệ thông tin trong các phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN

a) Đọc biểu tượng (read symbol)

Biểu tượng trong tiếng Việt có nghĩa là “trợ từ”, “trình bày” để chúng ta dễ nhận biết một điều gì đó. Đối với trẻ MN việc hình thành biểu tượng và “đọc” rất quan trọng để làm phong phú và đa dạng hơn về vốn từ, thông qua biểu tượng trẻ sẽ hiểu và nói được, diễn đạt được ý của mình cho người khác hiểu. Sử dụng công nghệ thông tin khi tổ chức hoạt động phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN “đọc biểu tượng” GV thường tổ chức như sau: 1) Tổ chức cho trẻ xem biểu tượng (qua màn hình PowerPoint); 2) Mô tả biểu tượng (câu tạo từng phần của biểu tượng qua màn hình PowerPoint); 3) Đọc biểu tượng.

Thông qua phương pháp tổ chức này, trẻ có cơ hội phát triển vốn từ rất phong phú hơn, bằng vốn từ sẵn có của mình hoặc có sự giúp đỡ của cô giáo, trẻ trình bày được ý hiểu của mình thông qua biểu tượng cô cung cấp, ngoài ra trẻ còn tưởng tượng thêm các nội dung liên quan về biểu tượng đó. Một số mẫu câu đơn, câu ghép của trẻ dần dần được hình thành qua sự tích lũy, quan sát các biểu tượng từ cuộc sống xung quanh.

b) Sử dụng cài đặt các phần mềm ứng dụng (use software)

Hiện nay, phương pháp dạy học ở bậc học MN ngày càng được xã hội quan tâm, các nhà giáo dục đã đưa công nghệ thông tin vào hỗ trợ phát triển các kỹ năng của trẻ MN trong đó có kỹ năng phát triển ngôn

ngữ. Một số phần mềm ứng dụng công nghệ thông tin được sử dụng trong việc phát triển ngôn ngữ trẻ MN như: Chương trình, phần mềm Kidsmart; Chương trình bé vui học...

Hiện nay, GV chỉ cần cài đặt các phần mềm trên và tiến hành dạy trẻ theo hướng dẫn. Ở mỗi chương trình, phần mềm đã được thiết kế bằng ngôn ngữ trẻ MN có hình ảnh, âm thanh... giúp bé thích khám phá, học hỏi, kích thích việc phát triển ngôn ngữ cho trẻ.

c) *Giao tiếp bằng trao đổi tranh (the picture Exchage Communication System)*

Phương pháp này rất thực tế và hấp dẫn trẻ, mang lại hiệu quả trong phát triển ngôn ngữ cho trẻ. Phương pháp này nhấn mạnh sự tương tác giữa trẻ và cô giáo. Trẻ sẽ nói lên mong muốn của thứ trẻ thích với người lớn thông qua bức tranh trên màn hình.

Ví dụ: khi trẻ đòi trẻ chọn bức tranh cốc sữa, khi trẻ muốn đi chơi trẻ có thể chọn bức tranh cái mũ, đôi dép, balô....

Đối với phương pháp này, ngôn ngữ nói được thay thế bằng ngôn ngữ hình ảnh, sử dụng thẻ hình trong giao tiếp, phương pháp này đặc biệt phù hợp với trẻ dưới 12 tháng (giai đoạn tiền ngôn ngữ). Thẻ hình là trung gian để GV có thể cung cấp kiến thức cho trẻ, giúp trẻ hứng thú với quá trình học từ giúp trẻ nhớ lâu hơn, đây là giai đoạn tiền đề để phát triển ngôn ngữ mạch lạc.

c) *Sử dụng trò chơi (use games)*: Đối với trẻ MN, hoạt động chủ đạo là hoạt động vui chơi. Đây là lúc mà trẻ sử dụng các loại trò chơi khác nhau để phát triển ngôn ngữ cho trẻ như: Trò chơi luyện phát âm. Phát triển vốn từ, nói đúng ngữ pháp... Ví dụ: Trò chơi "Tìm chữ" đối với trò chơi này GV yêu cầu trẻ tìm chữ trên màn hình theo yêu cầu của cô (trên màn hình xuất hiện 4 chữ khác nhau, cô yêu cầu tìm chữ theo cô...trẻ tự tay ấn vào chữ theo yêu cầu). Thông qua trò chơi này, hình thành cho trẻ khả năng tưởng tượng, ghi nhớ lặp đi lặp chữ xuất hiện với tần suất nhiều lần của mặt chữ. Đây là nội dung đạt được mục tiêu tiền đọc viết cho trẻ bước vào lớp một.

d) *Trẻ tham quan ngoại khóa, xem phim (visit, watch movie)*

+ Tham quan: Là một trong những con đường hữu hiệu để đưa trẻ đến gần với biểu tượng và sự vật của thế giới xung quanh. Thông qua hoạt động tham quan trẻ được trao đổi, trò chuyện, mở rộng, tích lũy thêm kinh nghiệm sống, vốn từ của trẻ về thế giới xung quanh sẽ củng cố và phát triển hơn.

+ Xem phim: Là một trong những hình thức sử dụng máy móc thiết bị hiện đại vào quá trình dạy trẻ, tạo điều kiện cho trẻ được quan sát, tham quan cảnh

vật thiên nhiên ở nhiều nơi mà trẻ chưa có điều kiện đến, thông qua buổi xem phim trẻ sẽ hứng thú, say sưa với những kỹ thuật hình ảnh sinh động mới lạ mà có thể ngoài thực tế trẻ chưa được nhìn thấy. Thông qua buổi xem phim ngoài phát triển trí tưởng tượng, chú ý... cũng góp phần phát triển ngôn ngữ cho trẻ. Tuy nhiên, GV cũng cần chú ý để lựa chọn những bộ phim phù hợp với nhận thức trẻ.

Qua hình ảnh trực quan gián tiếp trẻ có cơ hội quan sát trọn vẹn các hiện tượng xảy ra trước khi trời đổ mưa... đây là cơ hội để hình thành và bồi dưỡng ngôn ngữ miêu tả cho trẻ, trẻ tập diễn đạt, sử dụng các từ loại phong phú hơn ngoài vốn từ danh từ, động từ... thì tính từ, trạng từ sẽ được trẻ sử dụng thời xuyên và phù hợp với hoàn cảnh giao tiếp hơn. Ví dụ: *Cành cây lắc lư ghê quá. Gió thổi vù vù....*

3. Kết luận

Phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN là một trong những mục tiêu quan trọng trong chương trình giáo dục MN. Đã có rất nhiều công trình nghiên cứu chứng minh về vai trò của vấn đề này trong việc hình thành và phát triển nhân cách của trẻ, chuẩn bị cho trẻ vào lớp 1. Do đó, GV khi lựa chọn phương pháp phát triển ngôn ngữ phù hợp, trẻ được can thiệp dạy dỗ đúng lúc, đúng thời điểm thì hiệu quả giáo dục được nâng cao. Tuy nhiên, để khai thác được các phương pháp phát triển ngôn ngữ một cách hiệu quả, đòi hỏi nhà giáo dục ngoài việc cần phối hợp sử dụng đồng thời các phương pháp trên thì sự định hướng, chỉ đạo hướng dẫn triển khai thực hiện nội dung, hình thức phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN của các cấp có thẩm quyền như: Vụ MN, sở giáo dục, phòng giáo dục... là cơ sở rất quan trọng để nhà giáo dục thực hiện tốt mục tiêu giáo dục MN, đáp ứng yêu cầu đòi hỏi của xã hội.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Thị Ngọc Châu (2022), *Tổ chức hoạt động khám phá khoa học nhằm phát triển ngôn ngữ cho trẻ 3-4 tuổi*, Luận án tiến sĩ giáo dục học, Trường ĐH Sư phạm Hà Nội.
2. Nguyễn Thị Hòa (2009), *Giáo dục học MN*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
3. Lưu Thị Lan (1996), *Những bước phát triển ngôn ngữ trẻ em từ 1-6 tuổi*, Luận án PTS Khoa Ngữ Văn, Hà Nội.
4. Nguyễn Thị Phương Nga (2006), *Giáo trình phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ MN*, NXB Giáo dục
5. Đinh Hồng Thái (2017), *Phát triển ngôn ngữ tuổi MN*, NXB ĐHSP Hà Nội.
6. Linda Clark & Catherine Ireland (1994). *Learning to talk talking to learn*. A Bay Books Publication, Australia.